

Öppna jämförelser 2023

Enhetsundersökningen LSS

Enhetsundersökningen LSS vänder sig till samtliga enheter i Sverige som utför insatserna bostad med särskild service för vuxna samt daglig verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS. I årets faktablad har Socialstyrelsen valt att lyfta fram resultat som belyser personalens utbildningsnivå, enhetens rutiner för att uppmärksamma våld samt rutiner för samverkan kring hälso- och sjukvård och hjälpmedel.

Årets resultat visar bland annat att:

- Andelen tillsvidare- och visstidsanställd personal med adekvat utbildning på gymnasienivå, utbildning till stödpedagog eller annan yrkeshögskoleutbildning eller högskoleutbildning som bedömts vara relevant för verksamheten är 82 procent inom bostad med särskild service och 89 procent inom daglig verksamhet. Det visar ett nytt bakgrundsmått.
- Andelen enheter med aktuella rutiner för att uppmärksamma våld eller andra övergrepp har ökat sedan 2022. Inom bostad med särskild service har 65 procent av enheterna sådana rutiner och inom daglig verksamhet 60 procent, vilket är en ökning med 4 respektive 9 procentenheter.
- Inom bostad med särskild service har 79 procent av enheterna rutiner för att säkerställa de boendes tillgång till hälso- och sjukvård. 69 procent av enheterna har rutiner för samverkan kring hjälpmedel.

Nytt bakgrundsmått som beskriver personalens utbildningsnivå

I år presenteras ett nytt bakgrundsmått i enhetsundersökning LSS som belyser personalens utbildningsnivå för tillsvidare- och visstidsanställd personal, timavlönad personal ingår inte¹. I Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2014:2) om kunskaper hos personal som ger stöd, service eller omsorg enligt SoL och LSS till personer med funktionsnedsättning beskrivs de kunskaper som rekommenderas för personal som arbetar i verksamheter för personer med funktionsnedsättning. Resultatet visar att 82 procent av personalen inom bostad med särskild service respektive 89 procent inom daglig verksamhet har adekvat

¹ Av de enheter som svarat på enhetsundersökningen hade 7 procent av enheterna inom bostad med särskild service och 3 procent av de dagliga verksamheterna inte möjlighet att svara på frågan om personalens utbildningsnivå.

utbildning på gymnasienivå, utbildning till stödpedagog eller annan yrkeshögskoleutbildning eller högskoleutbildning som bedömts vara relevant för verksamheten. Det är vanligare att den tillsvidareanställda personalen har någon av de efterfrågade utbildningar i jämförelse med personalen som är visstidsanställd. I kommentarer uppger enheterna bland annat att personal som saknar utbildning är under utbildning till undersköterska eller stödpedagog, har fått intern utbildning eller har lång erfarenhet inom LSS.

Tabell 1. Personalens utbildningsnivå²

Andel personal per utbildningsnivå, procent, riket 2023

Bakgrunds- måt	Bostad med särskild service			Daglig verksamhet		
	Tillsvidare- anställda (n=28620)	Visstids- anställda (n=2806)	Personal totalt (n=31426)	Tillsvida- rean- ställda (n=9613)	Visstids- an- ställda (n=498)	Personal totalt (n=10111)
Adekvat utbildning på gymnasienivå ³	73	46	71	69	47	68
Stödpedagog på yrkeshögskola ⁴	6	2	5	7	5	7
Annan yrkeshögskoleutbildning eller högskoleutbildning som är relevant för verksamheten ⁵	6	5	6	14	13	14
Övrig utbildning/saknar utbildning ⁶	15	47	18	10	35	11

Källa: Enkät Enhetsundersökning LSS 2023, Socialstyrelsen.

² Avser den personal som var tillsvidareanställd respektive visstidsanställd på enheten den 1 mars 2023. För personal med flera utbildningar ska enheterna ha angett den högsta utbildningen.

³ Med adekvat utbildning på gymnasienivå avses här de utbildningar som rekommenderas i Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2014:2) om kunskaper hos personal som ger stöd, service eller omsorg enligt SoL och LSS till personer med funktionsnedsättning

⁴ Utbildning till stödpedagog ges inom yrkeshögskolan. Det är en utbildning som är direkt inriktad på arbete inom LSS-verksamhet. Behörighetskrav för att bli stödpedagog är godkänd gymnasieexamen samt ett års yrkeserfarenhet inom funktionshinderområdet.

⁵ Med annan yrkeshögskoleutbildning eller högskoleutbildning som är relevant för verksamheten avses personal som har annan yrkeshögskoleutbildning eller högskoleutbildning som verksamheten bedömt vara relevant utifrån behovet av kompetens i verksamheten.

⁶ Med övrig utbildning/saknar utbildning avses personal utan adekvat utbildning på gymnasienivå, utbildning till stödpedagog på yrkeshögskola eller annan yrkeshögskoleutbildning eller högskoleutbildning som är relevant för verksamheten.

Inom bostad med särskild service är 5 procent av personalen utbildad stödpedagog och inom daglig verksamhet 7 procent. En stödpedagog arbetar bland annat med att stödja och handleda övrig personal i arbetet med social dokumentation, metoder eller alternativa kommunikationssätt [1]. I kommentarerna från enheter inom bostad med särskild service beskrivs att en stödpedagog kan ha sin anställning på en enhet men dela sin arbetstid mellan flera enheter. Det innebär att det kan finnas enheter som har tillgång till stödpedagog utan att det syns i resultatet.

Det är vanligare att personalen inom daglig verksamhet, i jämförelse med bostad med särskild service, har en annan yrkeshögskoleutbildning eller högskoleutbildning som är relevant för verksamheten. I kommentarerna nämns att personalen har specifik utbildning utifrån inriktningen på den dagliga verksamheten, till exempel musik eller hantverk.

Kompetensutvecklingsplaner

Den som bedriver verksamhet enligt LSS har ansvar för att personalen har den kompetens som krävs för arbetsuppgifterna och verksamhetens uppdrag. Av SOSFS 2014:2 följer att personalen vid behov bör få fortbildning och handledning i syfte att upprätthålla de kunskaper och förmågor som krävs för att ge ett gott stöd, en god service och omvårdnad. Att ha kompetensutvecklingsplaner, både för enskilda medarbetare och samlad för verksamheten, är ett sätt för arbetsgivare att skapa förutsättningar för kompetensutveckling som bygger på kompetensbehov och verksamhetens mål [1]. Resultatet visar att andelen enheter där den personal som varit anställd ett år och har en aktuell⁷ och individuell kompetensutvecklingsplan är 65 procent för bostad med särskild service och 77 procent för daglig verksamhet. Andelen enheter med en aktuell⁸ och samlad plan för personalens kompetensutveckling är samma för bostad med särskild service och daglig verksamhet, 71 procent.

Fler enheter har aktuella rutiner för att uppmärksamma våld eller andra övergrepp

Det finns en tydlig koppling mellan funktionsnedsättning och utsatthet för fysiskt, psykiskt och sexuellt våld både i barndomen och i vuxen ålder [2]. Den 1 november 2022 trädde nya föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2022:39) om våld i nära relationer i kraft. Föreskrifterna ska tillämpas av socialnämnder och vårdgivare i deras arbete med våld i nära relationer⁹. I de nya föreskrifterna har det bland annat införts ett krav på socialnämnden att fastställa rutiner för när och hur personalen i dess verksamheter ska ställa frågor om våld för att kunna upptäcka våldsutsatta. I föreskriften har även socialnämndens ansvar för gruppen våldsutövare förtydligats [3].

⁷ Planen är aktuell om den utformats för mindre än 12 månader sedan eller följts upp under perioden 1 mars 2022 – 1 mars 2023

⁸ Den samlade planen är aktuell om den har följts upp under perioden 1 mars 2022 - 1 mars 2023

⁹ Socialstyrelsens har som stöd uppdaterat handboken Våld i nära relationer – Handbok för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården, Socialstyrelsen 2023.

Andelen enheter med aktuella¹⁰ rutiner för hur personalen ska agera vid misstanke om eller upptäckt av att den enskilde har blivit utsatt för våld eller andra övergrepp har ökat. Resultaten visar att 65 procent av enheterna inom bostad med särskild service och 60 procent av enheterna inom daglig verksamhet har sådana rutiner. Jämfört med 2019 är ökningen 5 respektive 6 procentenheter, se tabell 2. Det är en något större andel av servicebostäder (68%) jämfört med gruppboende (64%) som har aktuella rutiner. Andelen skiljer sig även åt mellan olika former av daglig verksamhet där enheter med arbetsplatsförlagd daglig verksamhet (utflyttad gruppverksamhet) som huvudsaklig form har aktuella rutiner kring våldsutsatthet i lägst grad, 40 procent, och enheter med individuella placeringar på arbetsplatser i högst grad, 59 procent.

Tabell 2. Aktuella rutiner för personalens agerande vid misstanke om eller upptäckt av våld eller andra övergrepp

Andel enheter, procent, riket 2019, 2022 och 2023

Indikator	Bostad med särskild service			Daglig verksamhet		
	2019	2022	2023	2019	2022	2023
Aktuella rutiner vid misstanke om eller upptäckt av våld eller andra övergrepp	60	61	65	54	51	60

Källa: Enkät Enhetsundersökning LSS 2019, 2022, 2023 Socialstyrelsen.

Rutiner för att säkerställa tillgång till hälso- och sjukvård och rutiner för samverkan kring hjälpmedel

I insatsen bostad med särskild service för vuxna enligt LSS ingår att hjälpa den enskilde att få tillgång till den hälso- och sjukvård och de hjälpmedel som personen behöver¹¹. Personerna som bor i boendet kan behöva hälso- och sjukvård både från kommunen och från olika vårdaktörer som till exempel primärvård och specialistvård¹². Det är viktigt att verksamheter har rutiner för att säkerställa den enskildes hela behov av hälso- och sjukvård.

Hjälpmedel kan förbättra livskvaliteten för personer med funktionsnedsättning och är för många personer avgörande för deras möjligheter att aktivt och självständigt delta i samhällslivet. Ansvaret för att tillhandahålla olika hjälpmedel är delat mellan region och kommun. Samverkan kring hjälpmedel är viktig för att få en systematisk och långsiktig planering av den enskildes behov av hjälpmedel [4]. Att ha rutiner för hur personalen i boendet ska samverka med förskrivare av hjälpmedel, oavsett om de finns inom den egna verksamheten eller hos andra vårdgivare, är ett sätt att säkerställa att den enskilde får tillgång till hjälpmedel efter behov och att det följs upp [5].

¹⁰ Rutinen har följts upp under perioden 1 mars 2022 - 1 mars 2023 eller upprättats efter den 1 mars 2022

¹¹ Se 2 § SOSFS 2002:9

¹² Kommunens ansvar omfattar inte sådan hälso- och sjukvård som meddelas av läkare, se prop. 1992/93:159 s. 182.

Andelen enheter inom bostad med särskild service som har rutiner för att säkerställa tillgång till hälso- och sjukvård är 79 procent, en ökning med 2 procentenheter sedan 2022. Andelen enheter som har rutiner för samverkan kring hjälpmedel är 69 procent, vilket är en ökning med 5 procentenheter sedan 2022. Socialstyrelsen har tagit fram en webbutbildning ”Bra att veta om hjälpmedel” som riktar sig till all personal som arbetar i vården och omsorgen och kommer i kontakt med hjälpmedel, även de som inte själva är förskrivare. Utbildningen samt mer information om hjälpmedel finns på kunskapsguiden: www.kunskapsguiden.se

Referenser

1. Kompetens i LSS-boenden. Socialstyrelsen; 2021
2. Våld mot personer med funktionsnedsättning- Om utsatthet och förekomst av våld. Myndigheten för delaktighet; 2023
3. Nya föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer- Meddelandeblad nr 3/2022. Socialstyrelsen; 2022
4. Bostad med särskild service för vuxna enligt LSS. Socialstyrelsen; 2018.
5. Ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete – Handbok för tillämpningen av föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete. Socialstyrelsen; 2012

Öppna jämförelser

Enhetsundersökningen LSS är en del av öppna jämförelser som är ett verktyg för att analysera, följa och utveckla socialtjänstens verksamheter på lokal, regional och nationell nivå. Syftet med öppna jämförelser är att stimulera till kunskapsutveckling för att främja en jämlik socialtjänst med god kvalitet. Målet är att de verksamhetsförbättringar som öppna jämförelser ska stimulera till kommer brukaren till gagn, att den enskilde får rätt insatser utifrån dennes behov.

Datakälla: Enkät Öppna jämförelser – Enhetsundersökning LSS 2023, Socialstyrelsen.

Svarsfrekvens: Totalt 3890 enheter inom bostad särskild service har besvarat enkäterna, vilket innebär en svarsfrekvens på 84 procent. Inom daglig verksamhet har 2086 enheter besvarat enkäterna. Det innebär en svarsfrekvens på 81 procent.

Mer information

På Socialstyrelsens webbplats finns en excelfil som innehåller alla resultat redovisade på enhets-, kommun-, läns- och riksnivå samt för stadsdelar i Stockholm. Där finns även undersökningens enkäter, metodbeskrivning och beskrivning av indikatorer och bakgrundsmått:

<https://www.socialstyrelsen.se/statistik-och-data/oppna-jamforelser/socialtjanst/funktionsnedsattning/enhetsundersokning/>

Kontakt:

Sanna Eriksson

Telefon: 075-247 30 00

E-post: enhetsundersokninglss@socialstyrelsen.se